

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ Ν.Ο.Π.Ε.
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

Μάθημα : ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
Καθηγητής : Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος
Ακαδημ. Έτος : 2008 – 2009

Το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στους φυλακισμένους

Επίθετο : Τριαλώνης
Όνομα : Γεώργιος
Αρ. Μητρώου : 200000885
Τηλ. Επικοινωνίας : 6937.31.92.52.
E-mail : g3lonis@yahoo.gr

ΑΘΗΝΑ, ΜΑΪΟΣ 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 1.1. Ορισμός των πολιτικών δικαιωμάτων**
- 1.2. Οριοθέτηση και περιορισμός των πολιτικών δικαιωμάτων**

- 2.1. Το δικαίωμα του εκλέγειν**
- 2.2. Η στέρηση του δικαιώματος της ψήφου λόγω ηθικής αναξιοτήτας**

- 3.1. Το δικαίωμα του εκλέγεσθαι**
- 3.2. Η στέρηση του δικαιώματος του εκλέγεσθαι στους φυλακισμένους**

- 4.1. Η αποστέρηση των πολ. δικαιωμάτων ειδικότερα**
- 4.2. Αποκατάσταση των πολ. δικαιωμάτων**
- 4.3. Η αποστέρηση των πολ. δικαιωμάτων στη πράξη**

Συμπέρασμα - Περίληψη

1.1. Ορισμός των πολιτικών δικαιωμάτων

Τα πολιτικά δικαιώματα αποτελούν μια από τις τρεις μεγάλες κατηγορίες στις οποίες διακρίνονται τα συνταγματικά δικαιώματα (ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα). Η κλασσική νομική θεωρία διέκρινε ανάμεσα στα ατομικά και στα πολιτικά δικαιώματα. Τα ατομικά δικαιώματα περιέχουν αξίωση αποχής (status negativus) , ενώ τα πολιτικά δικαιώματα στρεφόμενα προς το κράτος παρέχουν στους πολίτες αξίωση ενεργητικής συμμετοχής στην άσκηση της κρατικής εξουσίας και προσδιορίζουν το status actívus του ατόμου. «Ο πολίτης (και όχι ο οποιοσδήποτε ιδιώτης) δεν αρκείται στον ρόλο του παραλήπτη κρατικών παροχών, αλλά ζητάει να συνδιαμορφώσει και συν-προσδιορίσει , άμεσα ή έμμεσα , την κρατική λειτουργία , τους φορείς και τη πορεία της . Τα πολιτικά δικαιώματα αποτελούν έκφραση της δημοκρατικής αρχής.¹

Ειδικότερα, τα πολιτικά δικαιώματα σχετίζονται με τη συμμετοχή του ατόμου – πολίτη στη πολιτική ζωή του κράτους² . **Είναι τα δικαιώματα του πολίτη.**

Παράδειγμα πολιτικού δικαιώματος αποτελεί το προβλεπόμενο στο άρθρο 51 παρ. 3 δικαίωμα του εκλέγειν . Η κρατική εξουσία οφείλει να υλοποιήσει τη διαταξη αυτή τόσο με θέσπιση εκλογικού νόμου , που θα ρυθμίσει την όλη εκλογική διαδικασία όσο και με τις απαραίτητες διοικητικές ενέργειες για τη προκηρυξή τους στις συνταγματικά προβλεπόμενες περιπτώσεις³

1. Δαγτογλου Π.Δ. Συνταγματικό Δίκαιο , Ατομικά Δικαιώματα Α', Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2005

2. Δημητρόπουλος Ανδreas, Συνταγματικά Δικαιώματα – Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου Τόμος III, I Έκδοση – Αθήνα 2004 σελ.49

3.Χρυσόγονος Κώστας, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα , Β' έκδοση , Εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2002, σελ. 34

Στο Σύνταγμα οι διατάξεις που αναφέρονται στα πολιτικά δικαιώματα δεν είναι συγκεντρωμένες. Το άρθρο 4 § 1 Σ καθιερώνει μητρικό πολιτικό δικαίωμα, το δικαίωμα της συμμετοχής στην πολιτική ζωή. Πολλά ωστόσο από τα πολιτικά δικαιώματα περιέχονται στις ανάλογες διατάξεις των άρθρων 4 - 24 Σ, αποτελώντας μερικότερες εκφάνσεις των γενικότερων πλευρών της ανθρώπινης δραστηριότητας. Εδώ ανήκουν η ελευθερία σύστασης πολιτικών σωματείων, η ελευθερία του πολιτικού λόγου και της πολιτικής δράσης, η ελευθερία πολιτικών συναθροίσεων καθώς και άλλα δικαιώματα. Το άρθρο 29 Σ επίσης καθιερώνει το πολιτικό δικαίωμα της ίδρυσης και λειτουργίας πολιτικών κομμάτων. Κλασσικά πολιτικά δικαιώματα είναι ωστόσο τα δικαιώματα συμμετοχής στην άσκηση της δημόσιας εξουσίας είτε με την ιδιότητα του εκλογέα (δικαίωμα του εκλέγειν: αρ. 51 § 3 Σ), είτε με την ιδιότητα του αιρετού λειτουργού (δικαίωμα του εκλέγεσθαι: αρ 55Σ).

1.2. Οριοθέτηση και περιορισμός των πολιτικών δικαιωμάτων

Τα πολιτικά δικαιώματα, όπως όλα τα Συνταγματικά δικαιώματα υφίστανται σε οριοθετήσεις και περιορισμούς .

«*Οριοθέτηση*, είναι η με διατάξεις δικαίου στο πλαίσιο της γενικής σχέσης, πραγματοποιούμενος καθορισμός του γενικού περιεχομένου, ο προσδιορισμός των ανωτάτων ορίων άσκησης του δικαιώματος»⁴

«*Περιορισμός*, (με την ευρύτερη έννοια του όρου) είναι η με κάθε ανθρώπινη ενέργεια προκαλούμενη (ανθρωπογενής) συρρίκνωση του νόμιμου γενικού περιεχομένου του δικαιώματος , δηλαδή της κτήσης (προστατευόμενου αγαθού , ικανότητα κτήσης) ή της (κατά χρόνο, τόπο και τρόπο) άσκησης»⁵ . Ο περιορισμός του δικαιώματος απαγορεύεται όταν ανάμεσα στο δικαίωμα στο οποίο επιχειρείται ο περιορισμός και στο θεσμό μέσα στον οποίο εμφανίζεται και εφαρμόζεται το δικαίωμα δεν υπάρχει αιτιώδης συνάφεια . Έτσι, επιτρέπονται και είναι συνταγματικοί μόνο οι αιτιώδεις περιορισμοί των θεμελιωδών δικαιωμάτων .

4. Δημητρόπουλος Ανδρέας , Συνταγματικά Δικαιώματα , Γενικό Μέρος , Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα -Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 169

5. Ο.π. σελ. 200

Έτσι, επιτρέπονται και είναι συνταγματικοί μόνο οι αιτιώδεις περιορισμοί των θεμελιωδών δικαιωμάτων . Σε αντίθετη περίπτωση είναι αντισυνταγματικός οποιοσδήποτε περιορισμός και αποτελεί προσβολή του δικαιώματος . Ο αιτιώδης σύνδεσμος είναι αυτός που θα κρίνει τελικά τη θεμιτότητα ή μη του περιορισμού.⁶

2. Το δικαίωμα του εκλέγειν (α. 51 § 3 Σ)

Στην ελληνική συνταγματική τάξη, το εκλογικό σώμα είναι το άμεσο συλλογικό όργανο του κράτους που ασκεί την εξουσία του μέσω του δικαιώματος του εκλέγειν ή δικαιώματος της ψήφου ή ενεργού εκλογικού δικαιώματος, όταν αναδεικνύει τους αντιπροσώπους του λαού στα διάφορα αιρετά όργανα του κράτους είτε αυτά ανήκουν στην κεντρική διοίκηση είτε ανήκουν στην τοπική αυτοδιοίκηση, πρώτου και δεύτερου βαθμού. Επίσης, το εκλογικό σώμα ασκεί την εξουσία του όταν καλείται σε δημοψήφισμα προκειμένου να αποφασίσει για κρίσιμα εθνικά θέματα ή για ψηφισμένα νομοσχέδια που ρυθμίζουν σοβαρό κοινωνικό ζήτημα εκτός από τα δημοσιονομικά .

Το Σύνταγμα θεσπίζει δυο προσόντα και μία προϋπόθεση για τον προσδιορισμό των προσώπων που συγκροτούν το εκλογικό σώμα .

Τα προσόντα αυτά είναι η **ιθαγένεια** και η **ενηλικιότητα**, κατά το άρθρο 4 του π.δ. 55/1999: «1. Το δικαίωμα του εκλέγειν έχουν οι πολίτες Έλληνες και Ελληνίδες που συμπλήρωσαν το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας τους».

Η προϋπόθεση είναι η **μη αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων**, λόγω ανικανότητας προς δικαιοπραξία ή συνεπεία αμετάκλητης ποινικής καταδίκης για ορισμένα εγκλήματα, τα οποία ορίζονται στον Ποινικό Κώδικα και τον Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα – επομένως λόγω ηθικής αναξιοσύνης – για όσο χρόνο διαρκεί η στέρηση του εκλογικού δικαιώματος ως συνέπεια της ποινικής καταδίκης .

6. Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα – Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου Τόμος III, I Έκδοση – Αθήνα 2004 σελ.49

2.1. Η στέρηση του δικαιώματος της ψήφου λόγω ηθικής αναξιοότητας

Οι αμετακλήτως καταδικασθέντες κρατούμενοι, εκτός από τη στερητική της ελευθερίας τους ποινή μπορεί να υποστούν και τη στέρηση των πολιτικών τους δικαιωμάτων. Σύμφωνα με το νομοθέτη, τεκμαίρεται ότι η πολιτική βούληση του τελέσαντος συγκεκριμένο αδίκημα υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις είναι ελαττωματική «λόγω ηθικής αναξιοότητας»⁷. Ο πολίτης είτε δεν καθίσταται καν μέλος του εκλογικού σώματος είτε αποβάλλει την αποκτηθείσα ιδιότητα και εκπίπτει του δικαιώματος για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η στέρηση.

Η στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων των κρατουμένων προβλέπεται από το Σύνταγμα και ρυθμίζεται αναλυτικά από το Ποινικό Κώδικα.

Στο άρθρο 51 § 3 Σ προβλέπεται η στέρηση του δικαιώματος του εκλέγειν ως συνέπεια "αμετάκλητης ποινικής καταδίκης για ορισμένα εγκλήματα". Τα εγκλήματα αυτά ορίζονται από τον ποινικό κώδικα και τον στρατιωτικό ποινικό κώδικα. Οι συνέπειες της ποινικής καταδίκης ως προς την άσκηση όχι μόνο του εκλογικού δικαιώματος αλλά και των λοιπών πολιτικών δικαιωμάτων βρίσκονται στα άρθρα 59 - 66 του Ποινικού Κώδικα, τα οποία ορίζουν επίσης και τα σχετικά με τον υπολογισμό του χρόνου αποστέρησης. Στους "ηθικά ανάξιους"⁸ πολίτες ανήκουν πρόσωπα που με την τέλεση σοβαρών αξιόποινων πράξεων τίθενται όχι μόνο στο κοινωνικό αλλά και στο πολιτικό περιθώριο και η βούλησή τους εκλαμβάνεται απλώς ως ελαττωματική. Η κοινωνική αποδοκιμασία που ακολουθεί τις πράξεις αυτές, συνεπιφέρει την ηθική αναξιοότητα που στιγματίζει τους ενδιαφερομένους και οδηγεί στον αποκλεισμό τους από το εκλογικό σώμα. Η υιοθέτηση και η εφαρμογή του μέτρου στην πράξη πρέπει πάντως να συνοδεύεται, για να διασφαλίζεται πράγματι ο εξαιρετικός χαρακτήρας του, από τη θέσπιση αντικειμενικών και αυστηρών εγγυήσεων. Για αυτό το λόγο, η διαπίστωση της τέλεσης αξιόποινων πράξεων γίνεται μόνο με δικαστική απόφαση, επειδή μόνο οι πράξεις της δικαστικής λειτουργίας περιβάλλονται τις αναγκαίες προσωπικές και λειτουργικές εγγυήσεις ανεξαρτησίας, ή πρέπει να έχει καταστεί και αμετάκλητη, όπως ορίζει το α 51 § 3 Σ.

⁷

Παπαδημητρίου Γ. (1981), Τα Όργανα του Κράτους (Το εκλογικό σώμα), σελ. 26.

⁸

ο.π. σελ. 29.

Η στέρηση του δικαιώματος ψήφου καταλαμβάνει όσους κατά τα α. 128 και 1700 ΑΚ τελούν σε νόμιμη απαγόρευση, τους πολίτες δηλαδή που έχουν καταδικασθεί για τη διάπραξη κακουργήματος με αμετάκλητη δικαστική απόφαση. Επομένως δεν τίθεται ζήτημα αποκλεισμού από το δικαίωμα για όσους πολίτες στερούνται την προσωπική του ελευθερία με πράξη των δικαστικών οργάνων, για την τέλεση λιγότερο σοβαρών αξιόποινων πράξεων, δηλαδή και πταισμάτων. Η θέση αυτή εναρμονίζεται πλήρως με τον αποφασιστικό συνταγματικό ορισμό που προβλέπει τη στέρηση του εκλογικού δικαιώματος ως συνέπεια της διάπραξης "ορισμένων μόνο εγκλημάτων". Η στέρηση του δικαιώματος ψήφου μπορεί ακόμη να στηρίζεται στην ειδική παρεπόμενη ποινή της αποστέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων και όχι την κύρια ποινή. Σε αυτήν την περίπτωση η στέρηση αρχίζει ακριβώς μετά την έκτιση της κύριας ποινής και διαρκεί όσο προβλέπει ο νόμος ή η δικαστική απόφαση.

Θα πρέπει εδώ να παρουσιάσουμε μια μειοψηφούσα άποψη που καταδικάζει τον αποκλεισμό των πολιτών από το εκλογικό σώμα λόγω "ηθικής αναξιότητας". Σύμφωνα με αυτή, ο έλληνας πολίτης έχει δικαίωμα ψήφου όχι γιατί είναι ηθικό και ανεπίληπτο μέλος της κοινωνίας, αλλά απλώς και μόνο διότι ανήκει στο εκλογικό σώμα και ασκεί το κυριαρχικό πολιτικό του δικαίωμα ενόψει της θεμελιώδους αρχής της λαϊκής κυριαρχίας. Κατά συνέπεια, η οποιαδήποτε ανηθικότητα δε μπορεί να αποτελεί κριτήριο για την στέρηση του εκλογικού δικαιώματος.⁹ Εγκληματική πράξη και πολιτικό δικαίωμα ψήφου είναι έννοιες άσχετες μεταξύ τους και είναι προφανές επίσης ότι με τη στέρηση του δικαιώματος ψήφου δεν ασκείται καμία γενική ή ειδική πρόληψη όσον αφορά τον τομέα της αντεγκληματικής πολιτικής. Επομένως η συγκεκριμένη συνταγματική διάταξη θα έπρεπε κατά την άποψη αυτή να διαγραφεί. Η θέση αυτή θεωρώ ότι είναι ξεπερασμένη στην εποχή μας και αποτελεί πλέον κοινή πεποίθηση ότι οι πολίτες που διαπράττουν εγκλήματα τέτοιας βαρύτητας θα πρέπει να επωμίζονται το βάρος του αποκλεισμού τους από το εκλογικό σώμα.

⁹

Σύνταγμα 1975 (Corpus), Ανάλυση συνταγματικών άρθρων, σελ. 14

3. Το δικαίωμα του εκλέγεσθαι

Το "δικαίωμα του εκλέγεσθαι" που ορίζεται στο άρθρο 55 Σ. είναι το δικαίωμα του Έλληνα πολίτη να θέτει υποψηφιότητα και να εκλέγεται ως αντιπρόσωπος του λαού στο Ελληνικό Κοινοβούλιο. Σύμφωνα με το άρθρ. 55 παρ. 1 Σ., τρία είναι τα προσόντα εκλογιμότητας που απαιτούνται για να εκλεγεί κανείς βουλευτής: α) η ελληνική ιθαγένεια, β) η νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν γ) η ηλικία των είκοσι πέντε ετών συμπληρωμένων κατά την ημέρα της εκλογής.¹⁰

Η διάταξη καθορίζει περιοριστικώς τα προσόντα εκλογιμότητας. Όλα τα προσόντα θα πρέπει να συντρέχουν κατά την ημέρα της εκλογής. Το δικαίωμα του εκλέγειν, ως προϋπόθεση άσκησης του δικαιώματος του εκλέγεσθαι, δεν απαιτεί την εγγραφή του υποψηφίου στους εκλογικούς καταλόγους. Απλώς, ο υποψήφιος για το βουλευτικό αξίωμα πρέπει να διαθέτει τη νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν, όπως αυτή προαναφέρθηκε, ακόμη κι αν λόγω αμέλειας, δεν έχει εγγραφεί στους εκλογικούς καταλόγους. Εξάλλου ο συντακτικός νομοθέτης δεν άφησε την ευχέρεια στον κοινό νομοθέτη να προσδιορίσει τη νόμιμη ηλικία του εκλέγεσθαι στο βουλευτικό αξίωμα, αλλά όρισε κατώτατο όριο και μάλιστα ως προσόν που πρέπει να συντρέχει κατά την ημέρα της εκλογής και όχι της υποβολής υποψηφιότητας. Ελλείψει των παραπάνω προϋποθέσεων ο πολίτης στερείται του δικαιώματος του αρ. 55 Σ, κι αν τυχόν αποκτήσει το βουλευτικό αξίωμα χωρίς κάποιο από τα προσόντα, εκπίπτει αυτοδικαίως από αυτό (α. 55 § 2 Σ).

¹⁰

Μαυριάς Γ. Κώστας, Συνταγματικό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2004, σελ. 620.

3.1. Η στέρηση του δικαιώματος του εκλέγεσθαι στους φυλακισμένους

Ο υποψήφιος για το βουλευτικό αξίωμα πρέπει να διαθέτει τη νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν, δηλαδή δεν πρέπει να έχει στερηθεί το εκλογικό του δικαίωμα για κάποιους από τους λόγους που περιοριστικά αναφέρονται στο άρθρ. 51 παρ. 3 Σ. Στο άρθρο 5 παρ.1 του ελληνικού Σωφρονιστικού Κώδικα αναφέρεται ότι : «Κατά τις βουλευτικές εκλογές και τις εκλογές για την ανάδειξη των Ελλήνων ευρωβουλευτών οργανώνονται εκλογικά τμήματα σε κάθε κατάσταση κράτησης. Οι κρατούμενοι που έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν, είναι εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους και δεν τους έχει επιβληθεί αμετάκλητα παρεπόμενη ποινή στέρησης πολιτικών δικαιωμάτων, ψηφίζουν με βάση ειδικούς εκλογικούς καταλόγους, με ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 27 του π.δ. 55/1999(ΦΕΚ 58 Α') που ισχύουν για τους δημόσιους υπαλλήλους. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι διατάξεις της εκάστοτε ισχύουσας εκλογικής νομοθεσίας».

Επίσης στην Υπουργική Απόφαση 58819/2003 στο άρθρο 31 ορίζεται ότι : « Κατά την εκτέλεση της ποινής ή την για οποιοδήποτε άλλο λόγο εισαγωγή και παραμονή των κρατουμένων στο κατάστημα, βάση έγγραφης παραγγελίας αρμοδίου οργάνου συνοδευόμενης από σχετικό νόμιμο τίτλο, δεν περιορίζεται κανένα άλλο ατομικό δικαίωμα αυτών εκτός από το δικαίωμα στη προσωπική ελευθερία . Όλοι οι κρατούμενοι μπορούν να ασκούν τα δικαιώματα που τους αναγνωρίζουν το Σύνταγμα και οι ειδικοί κατά περίπτωση κανόνες δικαίου, αυτοπροσώπως ή με αντιπρόσωπο»

Επομένως, οι κρατούμενοι που έχουν στερηθεί με αμετάκλητη δικαστική απόφαση το εκλογικό τους δικαίωμα στερούνται και το δικαίωμα του εκλέγεσθαι. Γενικότερα, η φυλάκιση δεν αποτελεί κώλυμα εκλογιμότητας, εκτός αν συνοδεύεται από στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων.

4. Η αποστέρηση των πολ. δικαιωμάτων ειδικότερα¹¹

Τις συνέπειες της ποινικής καταδίκης ως προς την άσκηση όχι μόνο του δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι αλλά και των λοιπών πολιτικών δικαιωμάτων ρυθμίζουν λεπτομερώς τα άρθρ. 59-66 του Ποινικού Κώδικα. Στα άρθρα αυτά ορίζονται, επίσης, τα σχετικά με τον υπολογισμό του χρόνου αποστέρησης, όπως και η αποκατάσταση στα πολιτικά τους δικαιώματα όσων τα στερήθηκαν ως συνέπεια ποινικής καταδίκης για ορισμένα εγκλήματα.

Ειδικότερα, το άρθρ. 59 Π.Κ. προβλέπει δύο περιπτώσεις αυτοδίκαιης αποστέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων. Στην πρώτη παράγραφο ορίζεται ότι η καταδίκη του ατόμου σε ισόβια κάθειρξη¹² συνεπάγεται αυτοδικαίως τη διαρκή αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων του καταδικασμένου. Στην δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου προβλέπεται ότι η καταδίκη σε κάθειρξη αόριστης διάρκειας συνεπάγεται αυτοδικαίως τη δεκαετή αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων. Έτσι, η αποστέρηση είναι και εδώ αυτοδίκαιη, όμως σ' αυτήν την περίπτωση έχει συγκεκριμένη διάρκεια. Επιπλέον, το άρθρ. 60 Π.Κ. ρυθμίζει την αποστέρηση σε περίπτωση καταδίκης σε πρόσκαιρη κάθειρξη, σύμφωνα με το οποίο επιβάλλεται και πρόσκαιρη αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων για δύο έως δέκα έτη. Στο άρθρ. 61 Π.Κ. ορίζεται ότι: «Όταν ο δράστης καταδικάζεται σε φυλάκιση, με εξαίρεση τις περιπτώσεις που προβλέπει ειδικά ο νόμος, επιβάλλεται και αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων για ένα έως πέντε έτη αν : α) η ποινή που επιβλήθηκε είναι τουλάχιστον ενός έτους και β) η πράξη που έχει τελεσθεί φανερώνει από τα αίτια, το είδος, τον τρόπο εκτέλεσής της και όλες τις άλλες περιστάσεις ηθική διαστροφή του χαρακτήρα του δράστη.» Έτσι, στην περίπτωση καταδίκης σε φυλάκιση απαιτούνται δύο προϋποθέσεις προκειμένου να επιβληθεί αποστέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων. Επίσης, κατά το άρθρ. 62 Π.Κ., όταν ο δράστης καταδικάζεται σε περιορισμό σε ψυχιατρικό κατάστημα, αν η πράξη είναι κακούργημα, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρ. 60 Π.Κ., ενώ αν η πράξη είναι πλημμέλημα, εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρ. 61 και 64 Π.Κ. Τέλος, το άρθρ. 64 Π.Κ. αναφέρεται στην περίπτωση της μερικής

11. Μαυριάς Γ. Κώστας, Συνταγματικό Δίκαιο, 2η Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2003, σελ. 365-367.

12. Η θανατική ποινή καταργήθηκε με το άρθρ. 33 παρ. 1 του ν. 2172/1993.

αποστέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων του κρατουμένου. Έτσι, προβλέπεται ότι: «Σε περίπτωση φυλάκισης το δικαστήριο μπορεί εφόσον υπάρχουν οι όροι του άρθρου 61 να επιβάλει μερική αποστέρηση ορισμένων από τα δικαιώματα που αναφέρονται στο άρθρο 63, αν από το είδος της πράξης και τις λοιπές περιστάσεις αποκλείεται το ενδεχόμενο να γίνει κατάχρηση των δικαιωμάτων που διατηρούνται.»

Αποτέλεσμα της αποστέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων, σύμφωνα με το άρθρο 63 περίπτωση τρίτη, είναι ότι εκείνος που καταδικάστηκε δεν μπορεί, είτε διαρκώς στην περίπτωση της παρ. 1 του άρθρ. 59, είτε κατά το χρόνο που ορίζει ο νόμος ή η απόφαση στις περιπτώσεις των άρθρων 59 παρ. 2, 60,61 και 62 Π.Κ., να ψηφίζει και να εκλέγεται στις πολιτικές, δημοτικές ή κοινοτικές εκλογές.

Επιπρόσθετα, στο άρθρ. 65 Π.Κ. ρυθμίζεται ο υπολογισμός του χρόνου αποστέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων όσων έχουν καταδικαστεί αμετάκλητα για συγκεκριμένα εγκλήματα για τα οποία προβλέπεται στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων. Έτσι, ορίζεται ότι τα αποτελέσματα της ολικής ή μερικής αποστέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων αρχίζουν μόλις η δικαστική απόφαση γίνει αμετάκλητη. Η διάρκεια της αποστέρησης υπολογίζεται από την επομένη της ημέρας κατά την οποία συμπληρώθηκε η έκτιση ή παραγράφηκε ή χαρίστηκε η στερητική της ελευθερίας ποινή, μαζί με την οποία είχε επιβληθεί η αποστέρηση. Στην δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου προβλέπονται κάποιες ειδικότερες περιπτώσεις. Συγκεκριμένα, ορίζεται ότι στην περίπτωση του άρθρ. 105 παρ. 1 και 2 η διάρκεια υπολογίζεται από την επομένη της προσωρινής απόλυσης από τις φυλακές, ενώ στις περιπτώσεις των άρθρων 71 και 72 Π.Κ. από την επομένη της απόλυσης του καταδίκου από το κατάστημα στο οποίο βρισκόταν.

4.1. Αποκατάσταση των πολ. δικαιωμάτων

Το άρθρ. 66 Π.Κ. ρυθμίζει λεπτομερώς τα της αποκατάστασης του αποστερηθέντος τα πολιτικά δικαιώματα συνεπεία ποινικής καταδίκης, τη δε σχετική διαδικασία ρυθμίζει η ποινική δικονομία. Έτσι, ορίζεται ότι όποιος αποστερήθηκε τα πολιτικά του δικαιώματα μπορεί με αίτησή του να ζητήσει ν' αποκατασταθεί σ' αυτά από το δικαστήριο.¹³ Η αποκατάσταση, όμως, δεν μπορεί να γίνει πριν παρέλθει ένα ελάχιστο χρονικό διάστημα, το οποίο εξαρτάται από το είδος της ποινής που είχε επιβληθεί στον αιτούντα.

13. 14/1982 Εφ. Κερκ. Ποιν. Χρον. 1983,σελ. 168 επ.

Πιο συγκεκριμένα, η αποκατάσταση, όταν η καταδίκη αφορά κάθειρξη, μπορεί να γίνει μετά πέντε έτη¹⁴ όταν αφορά φυλάκιση, μετά τρία έτη από τότε που εκτίθηκε, χαρίστηκε ή παραγράφηκε η ποινή, ενώ στις περιπτώσεις των άρθρων 71 και 72 Π.Κ. από τότε που εκτίθηκε ή παραγράφηκε το μέτρο ασφαλείας. Για να χορηγηθεί όμως η αποκατάσταση πρέπει να βεβαιωθεί ότι στο διάστημα αυτό ο αιτών έζησε έντιμη ζωή και εκπλήρωσε όσο μπορούσε τις υποχρεώσεις που προέκυψαν από το έγκλημα και βεβαιώθηκαν δικαστικά. Στην παρ. 3 του άρθρ. 66 Π.Κ. ορίζεται ότι αν η αίτηση αποκατάστασης απορριφθεί, δεν μπορεί να επαναληφθεί πριν περάσουν δύο έτη.

Από τα ανωτέρω συνάγεται, ως γενικός κανόνας, ότι σε κάθε περίπτωση απαιτείται δικαστική απόφαση για τη στέρηση του εκλογικού δικαιώματος.

4.2. Η αποστέρηση των πολ. δικαιωμάτων στη πράξη

Μέχρι πρόσφατα, οι κρατούμενοι που δεν είχαν στερηθεί του εκλογικού δικαιώματος στερούνταν παράνομα και αυθαίρετα, της δυνατότητας άσκησής του. Ειδικότερα, κενό υφίστατο στη νομοθεσία ως προς τους κρατούμενους οι οποίοι δεν έχουν στερηθεί του δικαιώματος της ψήφου και οι οποίοι, για αντικειμενικούς λόγους, κωλύονταν να το ασκήσουν, υποκείμενοι εκ των πραγμάτων σε προσωρινή αναστολή της άσκησής του. Ο νομοθέτης δεν είχε αντιμετωπίσει το ζήτημα με συνέπεια να συνεχίζεται η παραβίαση της διάταξης του Συντάγματος, η οποία δεν επιτρέπει περιορισμούς, στέρηση εν προκειμένω, του εκλογικού δικαιώματος για λόγους άλλους από εκείνους που περιοριστικά αναφέρονται στο άρθρ. 51 παρ. 3 Σ. Πράγματι, η στέρηση της δυνατότητας της ψήφου στους φυλακισμένους δεν θεωρείται από την εκλογική νομοθεσία ως λόγος εξαίρεσης από τον υποχρεωτικό χαρακτήρα της ψήφου. Προκειμένου δε να διευκολύνεται η άσκησή του από τους κρατούμενους και να αποτρέπεται η φαλκίδευση της αρχής της καθολικότητας της ψηφοφορίας προστέθηκε,

14. 112/1959 Εφ. Πατρ. Ποιν. Χρον. 1959 σελ. 38 επ.

αρχικά με τον ν. 2408/1996 άρθρ. 3 παρ. 9. το άρθρ. 48^A στον ν. 1851/1989, το οποίο επαναλαμβάνεται και στο άρθρ. 5 του Σ.Κ. και σύμφωνα με το οποίο αναγνωρίζεται ρητά το δικαίωμα του εκλέγειν στους κρατούμενους, με εξαίρεση σε όσους από αυτούς το έχουν νόμιμα στερηθεί και προβλέπεται η άσκησή του.¹⁵

Με τον τρόπο αυτό αντιμετωπίστηκε η πρακτική δυσκολία της μετάβασης των φυλακισμένων, που διατηρούν το εκλογικό δικαίωμα, στα κατά τόπους εκλογικά τμήματα προκειμένου να το ασκήσουν.

Επιπλέον, το άρθρ. 7 παρ. 3 του Σ.Κ. ορίζει ότι: «Τα μέτρα φύλαξης και εξασφάλισης της ομαλής λειτουργίας των καταστημάτων κράτησης δεν αποκλείουν την άσκηση των συνταγματικά κατοχυρωμένων ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων των κρατουμένων, κατά την έννοια του άρθρου 4 του παρόντος».¹⁶

15. Μαυριάς Γ. Κώστας, Συνταγματικό Δίκαιο, Τρίτη Έκδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2004, σελ. 379.

16. Αλεξιάδης Στ., Πανούσης Γ., Σωφρονιστικοί κανόνες, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα, 2002, σελ.178.

3. Τα πολιτικά δικαιώματα των κρατουμένων στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο

3.1 Το δικαίωμα της ψήφου (Άρθρο 3 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ)

Η διάταξη του άρθρου 3 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ,

η οποία προβλέπει την διενέργεια εκλογών στην επικράτεια κάθε συμβαλλόμενου Κράτους έχει ως εξής: "Τα υψηλά συμβαλλόμενα Μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να διενεργούν κατά λογικά διαστήματα ελεύθερες, μυστικές εκλογές κάτω από συνθήκες, οι οποίες επιτρέπουν την ελεύθερη έκφραση της λαϊκής θέλησης ως προς την εκλογή του νομοθετικού σώματος". Η διάταξη αυτή κατοχυρώνει την αρχή της ελεύθερης, μυστικής, όπως και της καθολικής ψηφοφορίας.¹⁷ Επομένως, δικαίωμα ψήφου έχουν όλοι όσοι συγκεντρώνουν τα προσόντα του εκλογέως, ενώ υπό προϋποθέσεις περιορισμοί της καθολικότητας του δικαιώματος δεν αποκλείονται.

Όσον αφορά την αναγκαστική ειδική κυριαρχική σχέση κράτους και κρατουμένων, ο περιορισμός του δικαιώματος του εκλέγειν στους κρατουμένους θεωρείται επιτρεπτός όταν αυτός προκύπτει από τη θεσμική εφαρμογή του δικαιώματος.¹⁸

3.2 Η Απόφαση 62/2 της Επιτροπής των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα "εκλεκτορικά, αστικά και κοινωνικά δικαιώματα των κρατουμένων"

Η Απόφαση 62/2 της Επιτροπής των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, η οποία υιοθετήθηκε κατά την 01/02/1962 αφορά τη διαμόρφωση της άσκησης των εκλεκτορικών αστικών και κοινωνικών δικαιωμάτων του ατόμου ματά την επιβολή στερητικής της ελευθερίας ποινής.

17. Σαρμάς Ιωάννης Δ., Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: Αναλυτική μελέτη των μεγάλων θεμάτων, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1998, σελ.512

18. ό.π., σελ.512-513

Ως προς τα πολιτικά δικαιώματα, δεν αποκλείεται ο υπό προϋποθέσεις περιορισμός τους στα πλαίσια της αναγκαστικής ειδικής κυριαρχικής σχέσης της φυλακής.

Ειδικώς, για τα εκλεκτορικά δικαιώματα η Απόφαση 62/2 προβλέπει ότι "Αν ο νόμος επιτρέπει στους εκλογείς να ψηφίζουν χωρίς να μεταβαίνουν προσωπικά στο εκλογικό τμήμα, ο κρατούμενος θα πρέπει να διαθέτει το προνόμιο αυτό, εκτός αν έχει στερηθεί το δικαίωμα ψήφου απότο νόμο ή με δικαστική απόφαση".¹⁹

Εκτός της διευκόλυνσης του κρατουμένου προς άσκηση του εκλογικού του δικαιώματος όταν δεν το έχει στερηθεί, η Απόφαση προβλέπει επιπλέον την παροχή της αναγκαίας πληροφόρησης, που σχετίζεται με τα δικαιώματα αυτά.

19. Αλεξιάδης Στέργιος, Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής Επιλογή – Σχολιασμός – Απόδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 1991, σελ.1

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Στο παρόν πόνημα έγινε προσπάθεια να εκτεθούν τα κυριότερα σημεία που αφορούν το πολιτικό δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι όσον αφορά την εφαρμογή του στο ειδικότερο σύνολο των ατόμων που τους έχει αποστερηθεί το δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας . Εύλογα αντιληφθήκαμε από τη σύντομη αναφορά στο δικαίωμα αυτό, ότι ο συνταγματικός νομοθέτης θέλησε να προσδώσει ιδιαίτερη αυστηρότητα στο ζήτημα της στέρησης των δικαιωμάτων αυτής της κατηγορίας. Γι' αυτό το λόγο δεν άφησε περιθώρια στον κοινό νομοθέτη να προβλέπει υπό τις εκάστοτε συνθήκες τυχόν νέους λόγους στέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων. Είναι εμφανής επίσης η προσπάθεια του νομοθέτη μέσα από συνεχείς αναθεωρήσεις, να διασφαλιστεί το εξεταζόμενο δικαίωμα σε όσους έχουν μεν αποστερηθεί του δικαιώματος της προσωπικής ελευθερίας αλλά όχι του δικαιώματος άσκησης πολιτικών δικαιωμάτων. Τα πολιτικά δικαιώματα κατοχυρώθηκαν στην Ελλάδα όπως και σε άλλα κράτη έπειτα από σκληρούς ιστορικούς αγώνες και αποτελούν θα λέγαμε το επιστέγασμα της εφαρμογής της δημοκρατικής αρχής σε ένα κράτος. Θα ήταν επομένως ουτοπικό να μιλάμε για μια δημοκρατική κοινωνία, αν οι πολίτες της στερούνταν με την πρώτη ευκαιρία τα δικαιώματα που αποτελούν την έκφραση αυτής. Η αποστέρηση του παραβάτη από το βασικότερο πολιτικό δικαίωμα δεν εκφράζει μόνον την απαξίωση του νομοθέτη και του κοινωνικού συνόλου, στις αρχές και την ηθική του αποστερηθέντα αλλά διασφαλίζει τη γνησιότητα και την ανόθευτη και ομαλή λειτουργία του εκλογικού συστήματος.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αρχικά δόθηκε μία σύντομη ερμηνεία του τί είναι πολιτικό δικαίωμα όπου παράλληλα έγινε και μία προσπάθεια ορισμού και προσδιορισμού της έκτασης των πολιτικών δικαιωμάτων. Εμβαθήναμε στο δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι και στην εφαρμογή του στα άτομα που έχουν στερηθεί το δικαίωμα της προσωπικής ελευθερίας λόγω φυλάκισης. Τέλος έγινε μία αναφορά στην εφαρμογή των παραπάνω και στις σχετικές θεσμοθετημένες διατάξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλεξιάδης Στέργιος, Ανθρώπινα Δικαιώματα – Ποινική Καταστολή, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1990
2. Αλεξιάδης Στέργιος, Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής Επιλογή – Σχολιασμός – Απόδοση, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 1991
3. Αλεξιάδης Στ., Πανούσης Γ., Σωφρονιστικοί κανόνες, Εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα, 2002,
4. Δαγτογλου Π.Δ. Συνταγματικό Δίκαιο , Ατομικά Δικαιώματα Α΄, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2005
5. Δημητρόπουλος Ανδρέας, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2004
6. Κουράκης Νέστωρ, Ποινική Καταστολή, εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα – Κομοτηνή 1997
7. Μαυριάς Κώστας, Συνταγματικό Δίκαιο, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2002-2004
8. Σαρμάς Ιωάννης Δ., Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: Αναλυτική μελέτη των μεγάλων θεμάτων, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1998,
9. Σύνταγμα 1975 (Corpus), Ανάλυση συνταγματικών άρθρων
10. Χρυσόγονος Κώστας, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα , Β΄ έκδοση , Εκδόσεις Σάκκουλα , Αθήνα – Θεσσαλονίκη 2002,